

פרשת בא אל-פרעה התשפ"ה

ari.kahn@biu.ac.il

הרב ארי דוד קאהן

לעילוי נשמת - אריאל בן אברהם יהודה ודורית ז"ל

1. שמות פרק יא פסוק א - ג (פרשת בא)

(א) ויאמר ה' אל-משה עוד גגע אחד אביא על-פרעה ועל-מצרים אחריו ישלח אתכם מזה פלג גרש יגרש אתכם מזה: (ב) וברגא באוני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה פליי-כסף וכלי זהב: (ג) ויתן ה' את-חן העם בעיני מצרים גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי-פרעה ובעיני העם: ס

2. שמות פרק ג פסוק כא - כב (פרשת שמות)

(כא) ונתתי את-חן העם-הזה בעיני מצרים והיה כי תלכו לא תלכו ריקם: (כב) ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה פליי-כסף וכלי זהב ושמלת ושמלתם עלי-בניכם ועלי-בנותיכם ונצלתי את-מצרים:

3. שמות פרק יב פסוק ל - לו (פרשת בא)

(ל) ויקם פרעה לילה הוא וכל-עבדיו וכל-מצרים ותהי צעקה גדלה במצרים כי-אין בית אשר איז-שם מת: (לא) ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם-אתם גם-בני ישראל ולכו עבדו את-ה' פדברכם: (לב) גם-צאנכם גם-בקרכם קחו פאשר דברתם ולכו וברכתם גם-אתי: (לג) ותחזק מצרים על-העם למחר לשלחם מו-הארץ כי אמרו פלנו מתים: (לד) וישא העם את-בצקו טרם יחמץ משאריתם צררת בשמלתם על-שכמם: (לה) ובני-ישראל עשו פדבר משה וישאלו ממצרים פליי-כסף וכלי זהב ושמלת: (לו) וה' נתן את-חן העם בעיני מצרים וישאלו וינצלו את-מצרים: 4. אבן עזרא הפירוש הקצר שמות פרק ג פסוק כא (פרשת שמות)

(כא) ונתתי את חן העם - בעת שישלח אתכם, כאשר הוא כתוב למעלה (כב). ונצלתי - כמו ונצל אליהם (בראשית לא, ט). הכל מטעם הצלה בעבור חמס שנעשה:

5. חזקוני שמות פרק ג פסוק כא (פרשת שמות)

לא תלכו ריקם כי הם יעניקו לכם מג' מינים כסף וזהב ושמלות לקיים יצאו ברכוש גדול דוגמת הענקת עבד צאן גרן ויקב.

6. דברים פרק טו פסוק יב - יח (פרשת ראה)

(יב) כי-ימכר לך אחיה העברי או העבריה ועבדה שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעמך: (יג) וכי-תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם: (יד) העניק תעניק לו מצאנו ומגרנו ומיקבד אשר ברכה ה' אלהיך תתן-לו: (טו) וזכרת כי עבד הילת בארץ מצרים ויפדה ה' אלהיך על-פן אנכי מצוה את-הדבר הזה היום: (טז) והיה כי-יאמר אליך לא אצא מעמך כי אהבה ואת-ביתך כ-טוב לו עמך: (יז) ולקחת את-המרצע ונתתה באזנו ובדלת והיה לך עבד עולם ואף לאמתך תעשה-כן: (יח) לא-יקשה בעיניך בשלחך אתו חפשי מעמך כי משנה שכר שכיר עבדה שש שנים וברכה ה' אלהיך בכל אשר תעשה: פ

7. בעל הטורים שמות פרק ג (פרשת שמות)

(כא) לא תלכו. ב' במסורה. לא תלכו ריקם. ואחרי אלהים אחרים לא תלכו (ירמיה יז). כשיצאו ישראל ממצרים התרה בהם להשליך עבודה זרה שבידם (מכילתא בא יב ה) לפי שהיו מוטמעין בין הגוים כדכתיב ביחזקאל (כז יז) ביום ההוא נשאתי ידי להם להוציאם מארץ מצרים וגו' ואומר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו ובגלולי מצרים אל תטמאו: (כב) ושמלת. ב' במסורה. כלי כסף וכלי זהב ושמלת. וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלת (להלן יב לה). לומר לך שכל כלי הכסף והזהב לקחו, אבל שמלות לא לקחו אלא כל אחד ב' שמלות, אחד לצרור בו הבצק דכתיב משאריתם צררת בשמלתם (שם שם לד) ואחד למלבוש, והיא הספיקה להם כל ימי היותם במדבר דכתיב שמלתך לא בלתה מעליך (דברים ח ד).

8. ויקרא רבה (וילנא) פרשה לב סימן ה (פרשת אמור)

רב הונא אמר בשם בר קפרא בשביל ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שנו את שמם ואת לשונם ולא אמרו לשון הרע, ולא נמצא ביניהם אחד מהן פרוץ בערוה. לא שנו את שמן ראובן ושמעון נחמין, ראובן ושמעון סלקין, לא היו קורין ליהודה רופא ולא לראובן ולויאני ולא ליוסף ליסטים ולא לבנימין אלכסנדרים. לא שנו את לשונם, להלן כתיב בראשית יד, יג ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי, וכאן ויאמרו אלהי העברים נקרא עלינו, וכתיב בראשית מה, יב

כִּי פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם, בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְלֹא אָמְרוּ לִשְׁוֹן הָרַע, שְׁנֹאמַר שְׁמוֹת יֵא, בִּדְבַר נָא בְּאֲזְנֵי הָעָם, אֵתָה מוֹצֵא שְׁהִיָּה הַדְּבַר מוֹפְקָד אֲצִלָּן כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֲדָשׁ וְלֹא הִלְשִׁין אֶחָד עַל חֲבִירוֹ.

9. שְׁמוֹת רַבָּה (שְׁנֹאן) פֶּרֶשֶׁת שְׁמוֹת פֶּרֶשָׁה א

אָמַר רַב הוּנָא בְּשֵׁם בֶּר קַפְרָא בְּשִׁבִיל אֶרְכָּפָה דְּבָרִים נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים, שְׁלֹא שָׁנוּ אֶת שְׁמָם וְאֵת לִשְׁוֹנָם וְשִׁלָּא גִלּוּ סוּדָם וְשִׁלָּא הִפְקִירוּ נִשְׁוֹתֵיהֶן.

10. הַעֲמֵק דְּבַר שְׁמוֹת פֶּרֶק ג פֶּסוּק כֹּא (פֶּרֶשֶׁת שְׁמוֹת)

וְנִתְּתִי אֶת חֵן הָעָם הַזֶּה. הַבְּטִיחַ בַּכָּאן עֲנִין חֵחַן וְשִׁאִילַת כְּלִים, בִּאֲשֶׁר שְׁהִיָּה מוֹכֵן לַהֲחֹל וְכֹלָה, אֲבָל אַחֵר שְׁנִשְׁתַּנְּהָ, וְנִשְׁתַּהֲהָ הַדְּבַר עַד מִשְׁךְ רַב אַחֵר גְּזֵרַת הַתְּבִין, וְאַחֵר כֵּךְ הַחֲלוּ הַמִּכּוֹת, ע"כ הוֹצֵרֶךְ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לַחֲזוֹר וְלַהֲזַהֵר בִּשְׁעַת מַעֲשֵׂה, וְגַם הִיוּ שִׁינוּיִם גַּם בְּזֶה הַמֵּאמֵר שֶׁל שְׁאֵלַת כְּלִים וִיבֹאֵר שְׁמָה בְּרִצּוֹת ה'.

11. רַשְׁב"ם שְׁמוֹת פֶּרֶק ג פֶּסוּק כֹּב (פֶּרֶשֶׁת שְׁמוֹת)

וְשִׁאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּה - בְּמִתְנָה גְּמוּרָה וְחִלּוּטָה, שְׁהִרִי [כְּתוּב] וְנִתְּתִי אֶת חֵן הָעָם. כִּמוּ שְׁאֵל מִמֶּנִּי וְאַתְנָה גּוֹיִם נִחֲלַתְךָ. זֶהוּ עֵיקַר פְּשׁוּטוֹ וְתִשְׁבּוּבָה לְמִינִים: כְּלִי כֶסֶף וְכִלֵּי זֶה־ב- תַּכְשִׁיטִין לְכַבּוֹד הַחַג שֶׁתַּחֲוֹגוּ בַּמִּדְבָּר, וְשִׁמְתָם אוֹתָם עַל בְּנֵיכֶם:

12. אֲבָן עֲזָרָא הַפִּירוּשׁ הָאֲרוּךְ שְׁמוֹת פֶּרֶק ג פֶּסוּק כֹּב (פֶּרֶשֶׁת שְׁמוֹת)

וְשִׁאֵלָה הִנֵּה בַּמָּקוֹם אַחֵר וִישְׁאֵלוּ (שְׁמוֹת יב, לה), זְכָרִים וְנִקְבָּה. וְהַזְכִּיר הַנִּקְבּוּת עֲתָה, כִּי מִנְהַג הַנָּשִׁים לְשִׁאֵל מֵאֵת הַשְׁכָּנּוֹת יוֹתֵר מִהַזְכָּרִים כְּלִי תַכְשִׁיט זֶה־ב- וְכֶסֶף לְשׁוֹם עַל צִוְּאֵרֵי הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת, וְנִזְמִים בְּאֲזָנִים וּבִאָף, אֲצַעֲדָה וְשִׁהְרוּנִים וְעִכְסִים, וְזֶה הַמִּנְהַג הַיּוֹם בִּארְץ יִשְׁמַעֲאֵל, לֹא כֵן בִּארְץ הָעֶרְלִים. ... וִישׁ מִתְאַוּנִים וְאוֹמְרִים כִּי אֲבוֹתֵינוּ גִבּוֹרִים הָיוּ. וְאַלֵּה הֵלֵא יִרְאוּ, כִּי מִצְוָה עֲלִיוֹנָה הִיָּתָה. וְאִין טַעַם לְשִׁאֵל לְמָה, כִּי הַשֵּׁם בְּרָא הַכֹּל, וְהוּא נָתַן עוֹשֶׁר לְמִי שִׁירִיצָה וִיקַחֲנוּ מִיָּדוֹ וְיִתְּנֵנוּ לְאַחֵר. וְאִין זֶה רַע, כִּי הַכֹּל שְׁלוֹ הוּא. וְנִצְלַתָם וְכִמוּ וְדִבְרַתָם (בְּמִד' כ. ח). כִּי יִתְּכֵן לַהֲיוֹת מִשְׁקָלָה מִבְּנִין נִפְעֵל, כִּמוּ וְנִגְפַתָם (וִיקְרָא כו, יז).

13. חֲזַקוּנֵי שְׁמוֹת פֶּרֶק ג פֶּסוּק כֹּב (פֶּרֶשֶׁת שְׁמוֹת)

וְשִׁאֵלָה אִשָּׁה בְּמִתְנָה גְּמוּרָה כִּמוּ שְׁאֵל מִמֶּנִּי וְאַתְנָה וְגו' שְׁהִרִי אֶתְּךָ אֶת חֵן הָעָם הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרִים. וְשִׁאֵלָה אִשָּׁה אֶף הַזְכָּרִים שְׁאֵלוּ אֵלֹא שְׁדַבֵּר הַכְּתוּב בַּהוּה שֶׁהַנָּשִׁים רְגִילוֹת לְשִׁאֵל תַּכְשִׁיטִין יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים וְכִמוּ כֵן הַזְכִּיר הַכְּתוּב מִכְשָׁפָה. בְּשִׁבִיל הַרְגִּילוֹת. כְּלִי כֶסֶף וְכִלֵּי זֶה־ב- וְשִׁמְלַת לְכַבּוֹד הַחַג שֶׁתַּחֲוֹגוּ לִי בַּמִּדְבָּר. וְנִצְלַתָם אֶת מִצְרִים בְּשֹׁכֵר שְׁעִבּוֹד עֲבֹדַת פֶּרֶךְ.

14. דַּעַת זְקֵנִים מִבְּעֵלֵי הַתּוֹסֵפוֹת שְׁמוֹת פֶּרֶק ג פֶּסוּק כֹּב (פֶּרֶשֶׁת שְׁמוֹת)

וְשִׁאֵלָה. פִּי ה' שִׁאֵלָה נִתְּיָנָה כִּמוּ שְׁאֵל מִמֶּנִּי וְאַתְנָה וְגו' כִּי כְּשִׁיחֲזָקוּ מִצְרִים לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם שְׁאֵלוּ לָהֶם שִׁתְּנוּ לָהֶם כְּלִי כֶסֶף וְכִלֵּי זֶה־ב- קוֹדֵם שִׁילְכוּ וְהֵם יִתְּנוּ בְּרִצּוֹן מִפְּנֵי שִׁתִּירָאוּ מִן הַמִּכּוֹת:

15. בְּרֵאשִׁית פֶּרֶק טו פֶּסוּק יג - יד (פֶּרֶשֶׁת לך לך)

(יג) וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדַע תֵּדַע פִּי־גִרִי יִהְיֶה וְרַעְיָךְ בְּאַרְצְךָ לֹא לָהֶם וְעַבְדָּם וְעַנְּוֹ אִתָּם אֶרְכָּבַע מֵאֹת שָׁנָה: (יד) וְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בְּרִכְשׁ גָּדוֹל:

16. רַש"י בְּרֵאשִׁית פֶּרֶק טו פֶּסוּק יד (פֶּרֶשֶׁת לך לך)

דָן אֲנִי - בַּעֲשֶׂר מִכּוֹת: בְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל - בְּמִמּוֹן גָּדוֹל, כִּמוּ שְׁנֹאמַר (שְׁמוֹת יב לו) וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם:

17. רַד"ק בְּרֵאשִׁית פֶּרֶק טו פֶּסוּק יד (פֶּרֶשֶׁת לך לך)

וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל - אַחֲרֵי תִשְׁלוּם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה יֵצְאוּ מִן הָעֲבֹדָה בְּמִמּוֹן רַב חֲלָף עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עֲבָדוּם:

18. חֲזַקוּנֵי בְּרֵאשִׁית פֶּרֶק טו פֶּסוּק יד (פֶּרֶשֶׁת לך לך)

וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרִכְשׁ גָּדוֹל שֹׁכֵר שְׁעִבּוֹדָם.

19. סְפֹרֵנוּ בְּרֵאשִׁית פֶּרֶק טו פֶּסוּק יד (פֶּרֶשֶׁת לך לך)

וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי. כִּמוּ שְׁאֵדִין אֶת בְּנִיךְ עַל רִשְׁעָם בְּעֲנוּי וְעֲבֹדוֹת, כִּמוּ כֵן אֵדִין אוֹתוֹ הַגּוֹי שִׁשְׁתַּעֲבַד בָּהֶם:

20. אֶלְשִׁיךְ עַל בְּרֵאשִׁית פֶּרֶק טו פֶּסוּק יד (פֶּרֶשֶׁת לך לך)

וְגַם אֶת הַגּוֹי כו' יִלְקוּ כִּי דָן אֲנִי. וְטַעַם שֶׁאֲשַׁעֲבָדָם הֵלֵא הוּא כִּי הִנֵּה וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל וְרִיחַ גָּדוֹל, שֶׁהוּא סִילּוּק זֹה־מֵמַת הַנַּחֲשׁ עַל יְדֵי הַשְׁעֵבּוֹד, שִׁיּוּכְנוּ בּוֹ לְקַבֵּל תּוֹרָה, וְיִהְיֶה לָהֶם חֲרוֹת עַל הַלּוֹחֹת חֲרִירוֹת מִשְׁעֵבּוֹד מַלְכוּיּוֹת, בְּאוֹפֶן שֶׁאֲפָשֶׁר שְׁלֹא יִצְטָרְכוּ לַהֲשַׁתַּעֲבַד בְּאַרְבַּע מַלְכוּיּוֹת, כִּי הַבְּחִירָה חֲפְשִׁית בִּידָם, וְאֲפָשֶׁר שְׁלֹא יִקְלָקְלוּ וְרַק שְׁלוֹם

ואמת יהיה תמיד, כי יהיה להם חירות מן המלכיות, באופן כי ענין המלכיות הוא בספק. אך מה שהוא בודאי שלא תאונה רעה, הוא בימך, כי (טו) ואתה תבא אל אבותיך בשלום כו':

21. שפתי כהן בראשית פרשת לך לך ד"ה טו, יד

ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. הבטיחו הקדוש ברוך הוא שיקבלו ישראל התורה שהיא רכוש גדול שאין למעלה ממנו, וכן יצאו ברכוש גימטריא זו התורה, שאי אפשר שהקב"ה מבטיח לאברהם על ההבטחות של עולם הזה שהוא רכוש כמשמעו, אלא על התורה שהיא עיקר הכל, ואמר ברכוש כלומר שיהיו פנוים ללמוד בתורה ובה יזכו לשכר גדול וכן ברכוש גדול בשכר גדול, וכן ברכוש גדול בישרו שיעבור מלכם לפנייהם וה' בראשם כמו שנאמר (שמות י"ג, כ"א) וה' הולך לפנייהם יומם וגו', ...

22. תורת משה בראשית פרק טו פסוק יד (פרשת לך לך)

ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. י"ל הכונה שמתוך השיעבוד יגיעו למדריגה גדולה כזאת שיהיו הם יכולים לעמוד בצדקתם אפילו אם יה' הון ורכוש גדול בידם ולא יהיו בועטים בה', ולכן לא היו ישראל רוצים ליקח כסף כלל בצאתם ממצרים כי לא היו רוצים לעמוד בנסיון גדול כזה, והיינו שאמרו והלואי שנצא בעצמינו (ברכות ט' ע"ב), דהיינו שנהיה בעצמנו בני חורין מיצר הרע, אבל הקדוש ברוך הוא אמר למשה שלא יאמר אותו צדיק שלא נתקיים הבטחה זאת ולא הגיעו למדריגה, ובאמת הגיעו למדריגה זאת, אך לא לביזת הים כמשאחז"ל (שם ל"ב ע"א) על פסוק (הושע ב' י') וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל, והיו אז במדריגה להיות הון ועושר בביתם וצדקתם עומדת לעד".

23. הכתב והקבלה בראשית פרק טו פסוק יד (פרשת לך לך)

יצאו ברכוש גדול. כל משכיל ע"כ יודה שאין רכוש הממון תכלית המכוון בשיעבוד, כי היתרצה איש לסבול תחלה ענוי ועבדות בשביל הרוחת ממון אחריו, הלא יאמר לא מעוקצך ולא מדובשך, גם הכי נמנע בחקו ית' להשפיע להם רכוש ממון בדרך אחרת, ועוד רכוש ממון מכסף וזהב הבל המה לכל משכיל ע"כ אמת ומוכרחים אנו לומר כי אחת דבר אלהים שתים זו שמענו, ואף שהדברים כפשוטן, בכל זאת אין ספק כי רכוש נפשי היה תכלית המכוון בשיעבוד, גם לא היה באופן זה מקום לשיתחדש ביניהם המסות הגדולות האותות והמופתים הנצרכים להקדימים לפרסם בעולם על ידיהם ידיעות האמתיות, גם לא היו מתרצים לקבל עליהם עול התורה והמצוות, לכן הסכימה חכמתו העליונה ית' להכניע הדור ההוא תחת עול השיעבוד, כדי לצרפם כצרוף את הכסף שיתבררו ויתלבנו להיות זכים וטהורים, להסיר מתוכם כל טומאה ולכלוך לזכך נפשם מכל דעה משובשת, וע"י האותות והמופתים שנעשו במצרים על ידיהם, נתפרסם ברבים אמתות מציאותו השגחתו ויכלתו, כמ"ש כמה פעמים למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, ונעשו ישראל מוכנים וראויים להנהגה אלהית בלתי אמצעי ולרשת התורה הקדושה, הנה זה הרכוש הנפשי הגדול בערכו לבלי תכלית, אשר לתכליתו היה העיניו והשיעבוד, וזהו בלי ספק המכוון העקרי שהודיעו ית' לאברהם באמרו אליו יצאו ברכוש גדול, וע"ז אמר (ואתחנן ד' כ') ויִצְאָ אֶתְכֶם מִפֶּתַח הַבְּרָזָל מִמִּצְרַיִם לְהִנָּחֵל לְךָ לְעַם נִחְלָה, עמש"ש,

24. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ט עמוד א -ב

"דָּבָר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם" וגו'. אָמְרֵי דְבֵי רַבִּי יַנָּאי: אֵין "נָא" אֶלָּא לְשׁוֹן בִּקְשָׁה, אָמַר לִיה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשָּׁה: בְּבִקְשָׁה מִמֶּנּוּ, לֵךְ וְאָמֹר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל: בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, שְׁאֵלוּ מִמִּצְרַיִם כְּלֵי כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב, שְׁלֹא יֹאמְרוּ אוֹתוֹ צָדִיק, "וְעַבְדוֹם וְעָנָו אִתָּם" — קִיָּים בָּהֶם, "וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל" — לֹא קִיָּים בָּהֶם. אָמְרוּ לוֹ: וְלֹאִי שְׁנֵצֵא בְּעַצְמָנוּ!

25. אור החיים שמות פרק יב פסוק לה (פרשת בא)

עשו כדבר משה. פירוש לא להנאת הממון אלא למצות נביא. עוד ירצה על פי מה שהעלה רמב"ם בפרק ט' מהלכות יסודי התורה כי אם יבא נביא ויאמר לישראל על פי ה' לעבור על מצוה אחת הוראת שעה כאלוהיהו בהר הכרמל וכדומה שומעין לו חוץ מעבודה זרה, והוא אומרו ובני ישראל עשו ולצד כי מעשה זה הוא מעשה בלתי הגון לגנוב דעת גוי, גם לגזול ממנו, ואיך יצדיקו ישראל לאומר להם עבור עבירה לזה אמר על פי משה פירוש אשר הובחן לנביא ובפרט זה יאמנו דבריו כנזכר:

26. מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי (אפשטיין-מלמד) שמות פרק יב פסוק לה (פרשת בא)

ובני יש' עשו כדבר משה אמ' להן לא תהו מהלכין משכונה לשכונה שלא תהו נראין כבני אדם תרמאין. וישאלו ממצרי' כלי כסף וכלי זהב וש' הראוי לישאל כלי כסף ישאל כלי זהב וזהב חביב האחרון ושמלות מנין שהשמלות חביבות מן הכל ת"ל כלי ז[הב ו] שמלות חביב האחרון. סל' פסו'!

27. מדרש הגדול שמות פרק ג (פרשת שמות)

(כא) והיה כי תלכון לא תלכו ריקם. זו מצות לא תעשה. (כב) ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה. זו מצות עשה. כלי כסף וכלי זהב ושמלות. האחרון האחרון חביב. הראוי לשאול כלי כסף שואל, כלי זהב שואל, בגדים שואל. אמר ר' עקיבה שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכשחטאו ניטלו מהן וחזרו למקומן. תורה, דכתיב ואתנה לך את לוחות האבן (שמות כד, יב) ואומר כי מן השמים דברתי עמכם (שם כ, כב). וכשאדם למד פרק ושכחו לשמים הוא עולה, דכתיב התעייף עיניך בו ואיננו כי עשה יעשה לו כנפים כנשר יעוף השמים (משלי כג, ה). ותחלת ישראל, דכתיב ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר (יהושע כד, ג) וכשחטאו ויגלם מעבר לנהרי כוש (צפניה ג, י). ובזת מצרים, וכשחטאו עלה שישק מלך מצרים ולקח את אוצרות בית ה' (מ"א יד, כה - כו).

28. ספורנו שמות פרק ג פסוק כב (פרשת שמות)

(כב) ונצלתם את מצרים. אף על פי שתקבלו הכל מהם דרך השאלה, ותהיו חייבים להחזיר, הנה תקנו אחר כך את הכל בדין, ברדפם אחריכם להלחם בכם ולשלול את שללכם. כי אמנם כאשר מתו באותה המלחמה, כי ה' נלחם, היה בדין מדה כנגד מדה כל שלל הרודפים לנרדפים, כמנהג בכל מלחמה:

29. ספורנו שמות פרק יא פסוק ב - ה (פרשת בא)

(ב) דבר נא באזני העם וישאלו. שלא ידאגו שמא בסבת הממון ימסרו עצמם לרדוף אחריהם, כי בזה תהיה תשועתם: (ג) גם האיש משה גדול מאד. ולכבודו הרבו להשאל:

30. ספורנו שמות פרק ז פסוק ד - ו (פרשת וארא)

(ד) ולא ישמע אליכם פרעה. לא קודם ההקשאה, גם לא אחרי כן עם ראותו רבוי האותות והמופתים, ולכן אעשה בהם שפטים, והם מכת בכורות וטביעת מצרים בים סוף, ששניהם בלבד היו על צד עונש להם מדה כנגד מדה. אבל שאר המכות היו אותות ומופתים להשיבם בתשובה, כאמרו בזאת תדע כי אני ה', בעבור תדע כי אני ה' בקרב הארץ, למען תדע כי לה' הארץ, למען שיתי אותותי אלה בקרב, ולמען תספר וידעתם. אתה ישראל והמצרים. וגם כשהטביעם בים כוון לעשות באופן שהנשארים במצרים יכירו וידעו כאמרו וידעו מצרים כי אני ה':

31. שיר מעון בראשית פרק טו פסוק יד (פרשת לך לך)

ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. איתא בברכות פ"ק (ט' ע"א) אמר הקדוש ברוך הוא למשה בבקשה ממך אמור להם לישראל בבקשה מכם וישאלו כלי כסף וכו' שלא יאמר אותו הצדיק וכו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם. והוא תמוה וכי צריך לזאת בקשה שישאלו כסף וזהב שיהא אח"כ שלהם ויעשירו עושר רב. ועוד קשה הלא רכוש גדול נתקיים רק בביזת הים כדאיתא במדרש בפסוק תורי זהב זהו ביזת הים, נקודות הכסף ביזת מצרים. וי"ל ישראל פחדו לצאת משם כי יראו לנפשותם אחר שירגיש פרעה וכל עמו כמה טובה הי' להם בעבוד להם ששים רבוא עבודת פרך כל עבודה בשדה בחנם אין כסף ועתה חסר להם כל אלו אז ירדפו אחריהם להשיבם, אבל יוכל להיות שישקוט דעתם כאשר יחשבו שכל המדינות וכל הממלכות קיימות ויתנהגו כהוגן הגם שאין להם ששים רבוא עבדים בעבודת חנם ואין עושים נבלה כזאת לעבוד בהם חנם רק כאשר יצטרכו שוכרים ומשלמים מהכנסות המדינה ממסים וכדומה, אבל אם בני ישראל יקחו כל כספם וזהבם וינצלם אותם כמצודה שאין בה דגים ודגן וישארו המצרים בחוסר מכל זה, אז בלי ספק ירגישו ויתחרטו על יציאת בני ישראל עם כספם וזהבם בכפלי כפלים, וגם יחרה עליהם שרימו אותם בשאלתם להוציא משם כספם וזהבם לשם ה' וירדפו אחריהם באפם בכל חילם וכוחם כדי להשיבם, ומזה יראו ישראל מאוד כאשר אחז"ל (שם ע"ב) שבאמת השיבו למשה "הלואי שנצא בעצמינו", לכן הי' צריך בקשה גדולה שישאלו כלי כסף וזהב, ובאמת כן הי' פרעה רדף אחריהם אבל באמת זאת בעצם היינו שאילת כלי כסף וזהב היתה הסבה מהקב"ה כדי שירדפו מצרים אחריהם ועי"ז ימשיכם לים לשקעם בתוכם ויבוזו בני"י ביזת הים ויקוים בהם רכוש גדול, ומובן הכל בנקל וק"ל.

32. העמק דבר שמות פרק יא פסוק ב (פרשת בא)

באזני העם. נתבאר בספר בראשית ר"פ ויגש דכ"פ מורה לשון באזני שלא יהיה נשמע לאחרים זולתם: וישאלו. שכל מצרים לא ידעו מחשבת פרעה ודבריו למשה, וכסבורים שעוד ישובו למצרים וכמש"כ לעיל ז' ה', ובספר במדבר ר"פ מסעי, מש"ה השאילום ולא היה בזה שמץ עולה, שהרי בדין היה להקב"ה לצוות לבוז ג"כ, אלא שרצונו ית' היה שיהיה בזה האופן כדי שירדפו אח"כ אחרי ישראל, וכדי שיצאו ישראל בחפזון כמש"כ להלן י"ב י"א, ובס' דברים ט"ז ג' נתבאר יותר, ודעת אלהים אין חקר: איש מאת רעהו וגו'. לעיל ג' כ"ב כתיב ושאלה אשה

משכנתה ומגרת ביתה, שאז היו הדברים שיצאו מיד, ולא היה התרועעות לישראל עם אנשי מצרים רק עם שכנות, אבל כאשר עלה כי לא נגאלו עד שהשהה י"ב חודש שהיה משפט מצרים, וממכת ערוב ואילך השיגו התרועעות הרבה, ולא עוד אלא במכת חשך שלא קמו איש מתחתיו ג' ימים והאיך התענו כולם ג' ימים, אלא ישראל שהיה אור במושבותם הושיטו להם מזון וכל ההכרחי, ולא שמחו לאידם ולא נקמו בהם, ובזה השיגו ישראל חן גדול בעיניהם: וכלי זהב. ולא כתיב ושמלות כדכתיב שם ולהלן י"ב ל"ה, דשמלה ללבוש א"א לשאול מאיזה ריע, שאין הגופות סובלין הלבשת אדם אחר, אם לא ממי שרגיל עמו ביותר כמו שכנות, מש"ה שם שמדבר רק בשכנות כתיב ושמלות ג"כ, ולא כאן שמדבר בריע לבד:

33. העמק דבר שמות פרק יב פסוק לה (פרשת בא)

ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו וגו'. מבואר בדברינו שרבותא גדולה היה מה ששאלו ומלאו דבר משה מפי ה', והיינו שיותר טוב היה שלא היו שואלים והיו מודיעים לכל מצרים דבר פרעה להוציאם לחירות, ובלי ספק לא היו מסרבים מצרים ע"ז באותה שעה שנפל פחד ה' עליהם ואמרו כלנו מתים, אבל אחרי שמלאו דבר משה ושאלו מוכרחים היו להכחיש להם. וזה גרם שרדפו מצרים אחריהם בעת שנודעו כי ברח העם ולא כמו שהבטיחו לשוב, והיינו דאיתא בברכות ד"ט ב' שאמרו למשה ולואי שנצא בעצמנו משל לאדם שחבוש בבית האסורים והיו אומרים לו בני אדם מוציאין אותך למחר מבית האסורים ונותנין לך ממון הרבה ואמר להם בבקשה מכם הוציאוני היום ואיני מבקש כלום, ולכאורה אינו מובן המשל שהרי גם בלי שאלת כלים לא היו יוצאין קודם, אבל לדברינו מובן יפה שעפ"ז לא היתה גאולה שלימה מאנשי מצרים עד קריעת ים סוף:

34. אמת ליעקב בראשית פרק טו פסוק יד (פרשת לך לך)

ברכוש גדול. - פירש"י וז"ל: בממון גדול כמו שנאמר וינצלו את מצרים עכ"ל. ועיין בנושאי כלי רש"י מה שפירשו בכוונתו. ואפשר דכאן רמז שלא היה גזל מה שנטלו מהם, אלא דזה היה שכר עבודתם במצרים, וכדאמר גביהא בן פסיסא ב' חלק [סנהדרין דף צ"א ע"א] לבני מצרים שבאו לטעון לפני אלכסנדר מוקדון שישראל יחזירו להם את הכסף וזהב שנטלו מהם, וענה להם: תנו לנו שכר עבודה של ששים רבוא ששיעבודתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה, ועיי"ש, וא"כ שפיר נקרא זה רכושם. ומדויק לפ"ז לשון "דן" אנכי, והיינו שהוא דן תביעת העובדים. וגם מיושב לפי זה לשון "הגוי אשר יעבדו", דאם הוא רק עונש הו"ל להזכיר "אשר יענו", שהרי זה יותר קשה, ודו"ק. ואפשר דלפיכך תרגם יונתן דן אנכי: במאתים וחמשים מכות וכו' [ודלא כרש"י שפירש דקאי אעשר מכות], והיינו דגם לו הוקשה לומר שרכוש גדול קאי אניצול מצרים, דהרי לא שייך לומר על זה "רכוש", ולכן פירש דקאי אביזת הים, ושם באמת זכו מן ההפקר או ביזת מלחמה, וכמו שאמרו רז"ל "גדולה" היתה ביזת הים מביזת מצרים, ושפיר נופל על זה לשון "רכוש גדול", ודו"ק.

35. בראשית פרק כד פסוק נג (פרשת חיי שרה)

וַיֵּצֵא הָעֶבֶד פְּלִי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרַבֶּקָּה וּמִגְדָּנָתָהּ וַתֵּן לְאֶחָיָהּ וּלְאֵמָהּ:

36. רש"י שמות פרק יב (פרשת בא)

(לה) - ושמלת - אף הן היו חשובות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאחר בפסוק חשוב: (לו) - וישאלום - אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם. אתה אומר אחד, טול שנים ולך: וינצלו - ורוקיננו:

37. אבן עזרא הפירוש הארוך שמות פרק יב פסוק לה (פרשת בא)

ובני ישראל כל אחד שאל כפי מעלתו, כי הנה במעשה המשכן הנשיאים לבדם הביאו האבנים היקרות והבושם והשמן:

38. פרקי דרבי אליעזר פרק מז

ובאותו הלילה ירדו מלאכי השרת ששים רבוא פנגד ששים רבוא של גבורי ישראל, ונטלו מהם כל אחד ואחד מה שנתנו להם, (א) ונמצאו ערמים שלא כרצונם, שנאמר [שם ו] וינצלו בני ישראל. וינצלו אין פתיב פאן, אלא וינצלו, בעל פרחם. (ב) ויש אומרים, מאליהם היה נקלף: